

Олена Козієвська

Ключові слова: академічна мобільність, інтернаціоналізація вищої освіти, європейський освітній простір, стратегія інтернаціоналізації вищої освіти.

Досліджуються найбільш значущі тенденції розвитку академічної мобільності студентів, характерні для світового та європейського освітніх просторів. Аналізуються причини активізації академічної мобільності. Констатується асиметричний характер академічної мобільності в Україні та робиться висновок про необхідність вироблення стратегії інтернаціоналізації вищої освіти України з метою відновлення балансу у сфері міграційних і освітніх процесів.

УДК 37.014.25.061.12

ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ У СВІТОВОМУ ТА УКРАЇНСЬКОМУ ВИМІРАХ

© Козієвська О., 2012

Актуальність і важливість дослідження академічної мобільності як базового принципу сучасної європейської освітньої політики й одного із найсуттєвіших складників

перебігу і наслідків сучасного освітнього процесу є загальноновизнаними. Навчання за кордоном поступово стає неодмінним елементом університетської освіти. Творці Європейської освітньої політики, зважаючи на Лісабонську стратегію, прийняту 2000-го року з метою створення у Європейському Союзі найбільш конкурентоспроможної, заснованої на знаннях економіки, зацікавлені у тому, щоб в університетах навчалася талановита молодь з усіх країн. Україна також потребує конкурентоспроможних на світових ринках праці професіоналів. Навчання, стажування та дослідницька робота за кордоном збагачують індивідуальний досвід людини, надають їй можливість дізнатися більше про інші моделі створення і поширення знань, допомагають розширити свої контакти і дають змогу поліпшити комунікаційні можливості.

Вивчення цього своєрідного і до кінця не сформованого соціально-педагогічного явища стало предметом дослідження багатьох зарубіжних і вітчизняних учених. У цьо-

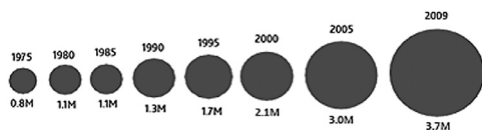
му плані варто згадати праці Ф. Альтбаха, Дж. Найт, К. Трембля, М. Ларіонової, М. Згуровського, К. Корсака, В. Лугового.

Здебільшого, в них ідеться про стратегії та перспективи розвитку академічної мобільності у різних регіонах світу, аналізуються статистичні дані і мотивації суб'єктів тощо.

Метою цієї статті є спроба на основі даних європейських організацій та установ про сучасний стан академічної мобільності студентів визначити її найбільш значущі тенденції, характерні для світового та європейського освітніх просторів, і на цій основі сформулювати пропозиції та рекомендації щодо усунення перешкод на шляху академічної мобільності в Україні.

За статистичними даними ОЕСР (Організації економічного співробітництва та розвитку) [9], від 1975 року міжнародна студентська мобільність стрімко посилилася з 0,6 млн до 3,7 млн осіб у 2009 році. Отже, за останні три десятиріччя загальна кількість охочих здобути освіту за кордоном зростає шестеро.

Експерти відзначають, що зростання академічної мобільності як вияву інтернаціоналізації вищої освіти відображає загальні тенденції глобалізації економіки, соціального життя та посилення ролі освіти в сучасному житті.

Рис. 1. Зростання міжнародної академічної мобільності [9]

Найбільший «стрибок» академічної мобільності відбувся за останні 11 років. За статистичними даними ЮНЕСКО [13], протягом 2000–2009 років зростання академічної мобільності (з 2,1 млн до 3,7 млн осіб, що становить 77 %) перевищив загальне світове зростання кількості студентів у секторі третинної освіти (65 %). У цей період щорічне зростання міжнародної ака-

демічної мобільності у світі склало 6,6 %, зокрема у країнах ОЕСР 6,7 %.

Деякі країни (Австралія, Канада, Чилі, Чеська Республіка, Естонія, Фінляндія, Ісландія, Італія, Корея, Нідерланди, Нова Зеландія, Норвегія, Республіка Польща, Російська Федерація, Словацька Республіка, Словенія, Іспанія) протягом цього періоду подвоїли кількість іноземних студентів.

Очевидно, що тенденція до зростання академічної мобільності зберігатиметься і надалі. За оцінками та прогнозами науковців [3; 4], у 2020 році кількість таких студентів становитиме 5,8 млн, а у 2025 році сягне відповідно 8 млн. У доповіді, виголошеній на Всесвітній конференції ЮНЕСКО з питань вищої освіти 2009 року, Дж. Альтбах, Л. Райзберг та Л. Рамблей спрогнозували 7 млн іноземних студентів у 2020 році [10].

Феномен зростання академічної мобільності пояснюється багатьма взаємопов'язаними чинниками – політичними, економічними, демографічними, соціальними дивідендами, які отримують країни, їхні інституції, конкретний індивід, суспільство.

Політичний аспект академічної мобільності пов'язаний із процесом побудови єдиної Європи, передусім, на основі толерантного ставлення та взаєморозуміння між представниками молодого покоління європейців, посилення культурних, економічних та академічних зв'язків європейських країн. Мобільність (професійна, академічна, географічна) є виявом фундаментального принципу свободи, базового права людини, закладеного в основу побудови європейського суспільства. Починаючи з Римського договору 1957 року, свобода пересування стала для європейців «*core acquis*» європейського суспільства. Нині можна говорити про новий напрям європейської політики – політики мобільності, яка втілена в низці документів, які фіксують для європейців рівні права щодо працевлаштування, навчання, податкових і соціальних гарантій незалежно від країни походження. Академічна мобільність є одним із інструментів європейської ін-

теграції, формування нового культурного типу – «європейська ідентичність».

Не останню роль у розвитку академічної мобільності відіграють політичні наміри експортувати певну ідеологію та поширювати національні цінності через колишніх студентів, що дасть змогу впливати на розвиток подій у конкретних країнах та регіонах.

Велика кількість охочих виїхати на навчання за кордон також пояснюється глобалізаційними змінами у світовій економіці. Постіндустріальний розвиток країн, запровадження інноваційного виробництва, нових інформаційно-комунікаційних технологій потребують кадрів високої кваліфікації. Людський капітал перетворився на головний чинник конкурентоздатності країни, гаранта її національної безпеки.

Наприкінці другої половини ХХ століття європейська спільнота зрозуміла необхідність змін у системі вищої освіти. За низкою показників європейська освіта поступалася американській. За даними досліджень Дитячого фонду ООН та американської Національної статистичної ради з питань освіти, за ефективністю освітньої системи США посідали 18 місце серед 24 країн – лідерів у постачанні освітніх послуг. Кількість охочих навчатися за океаном невпинно зростала. Масовий від'їзд європейських студентів до Америки за знаннями не міг не позначитися на фінансовому стані не лише європейських університетів, а й на економіці європейських країн загалом: європейські вищі навчальні заклади втрачали можливі прибутки від навчання студентів, а деякі галузі відчували нестачу дипломованих фахівців, які віддали перевагу роботі в Америці. Отже, необхідність бути конкурентоздатними в залученні власних та іноземних студентів змусила європейські університети об'єднати свої зусилля для створення єдиного європейського простору та спонукала європейські країни до підписання Болонської угоди.

У цьому сенсі виникнення Болонської декларації має спільні корені з відомою доповіддю «Нація в небезпеці», опублікованою у 1983 році в США, у якій йшлося про

незадовільний стан американської школи порівняно з європейською та окремих країн південноазійського регіону, наголошувалося на необхідності виходу з кризи. Болонська декларація – це програмний документ, у якому визначено шляхи підвищення міжнародної конкурентоспроможності європейської системи вищої освіти.

Створення єдиного світового економічного простору, інтернаціоналізація ринку праці, автоматизація та інформатизація економічної сфери потребують не тільки високого рівня освіченості фахівців, здатних засвоювати, застосовувати й виробляти нові знання, а й уміння швидко орієнтуватися у глобалізованому просторі. Міжнародне навчання в університеті іншої країни дає можливість здобути високоякісні знання, досконало вивчити іноземну мову, розширити горизонти уявлень про світ і збагатитися досвідом іншої культури.

Вибір правильної стратегії академічної мобільності дасть можливість у перспективі мінімізувати ризики і загрози, пов'язані зі світовими проблемами зростання кількості людей похилого віку та зменшення кількості молоді.

За прогнозами експертів, населення Європи у віці 15–29 років до 2020 року зменшиться на 10 % – з 90 до 81 млн [11]. Україна також належить до країн демографічного ризику. Демографічний спад і поступове зменшення населення працездатного віку, особливо молоді, матиме прогнозовані негативні економічні наслідки. Тому посилюється міжнародна конкуренція за талановиту перспективну молодь, або, сучасною термінологією, інтелектуальний капітал.

Академічна мобільність розглядається як благо не тільки для суспільства, а й для конкретного індивіда, оскільки підвищує його соціальні адаптаційні можливості та є важливим складником у суспільстві, побудованому на знаннях.

У доповіді «Погляд на освіту: індикатори ОЕСР 2011» [9] аналізуються переваги, які надає освіта конкретній особі: розширення можливостей для працевлаштування, пропорційне зростання заробітної плати

залежно від рівня освіти, вищі показники здоров'я тощо.

Шанси знайти роботу в особи з вищою освітою на 27 % вищі за тих, хто не має відповідного диплому. В середньому у країнах ОЕСР 84 % населення з вищою освітою працевлаштовані. Рівень безробіття в цих країнах для осіб із вищою освітою та вищою професійною освітою залишається на рівні або нижче 4 % і 7 % відповідно. Водночас, для тих, хто має за плечима лише середню освіту, цей рівень декілька разів перевищував 10 % за період із 1997 до 2009 року.

Вища освіта також позитивно впливає на матеріальні статки тих, хто її здобув. Особа з вищою освітою у 17 з 32 країн ОЕСР заробляє на 50 % більше за особу, яка закінчила професійний коледж або має лише документ про середню освіту. Вартість робочої сили збільшується відповідно до рівня освіти. Так, у Бразилії, Греції, Угорщині, Ірландії, Японії, Словацькій Республіці та США вартість робочої сили з середньою або професійною освітою на 80 % нижче, ніж у працівника з університетською освітою. У Данії та Норвегії різниця в оплаті така суттєва, що люди з освітою та без неї опиняються в діаметрально протилежних, найвище і найнижче оплачуваних категоріях працівників.

У науковій літературі міжнародну академічну мобільність розуміють як переміщення фізичної особи (студента або співробітника вищого навчального закладу) на певний період до навчального закладу іншої країни з метою навчання, викладання та дослідження, з обов'язковим поверненням після завершення певного періоду до рідної країни.

У дослідженні тенденцій розвитку академічної мобільності ми спиралися на офіційні статистичні дані щодо міжнародної студентської мобільності різних років ОЕСР, Інституту Статистики ЮНЕСКО, Інституту Міжнародної освіти (організація, яка від 1919 року здійснює статистичні підрахунки міжнародних студентів у США. У статті використані дані, наведені у доповіді «Відкриті двері» (Open Doors report) та американського Національного фонду науки.

Міжнародні організації, які вивчають міжнародну академічну мобільність (ОЕСР, Євростат, Інститут Статистики ЮНЕСКО), у 2005 році переглянули концепцію міжнародної академічної мобільності й ухвалили спільне рішення розрізняти поняття «іноземний студент» (foreign student) і «міжнародний студент» (international student), а під час статистичних підрахунків міжнародної студентської мобільності намагалися враховувати дані щодо останніх. Отже, експерти домовилися розуміти під «міжнародним студентом» лише тих, хто приїхав до іншої країни внятковно з метою навчання. Зі статистичних підрахунків виключили категорію іноземних студентів, до якої належать також постійні резиденти країни навчання.

Однак, застосування такого критерію, як «перетин кордону лише з наміром здобути освіту в навчальному закладі іншої країни», під час підрахунку міжнародної студентської мобільності може призвести до непередбачуваних результатів і кардинально змінити рейтинг країн за кількістю студентів-іноземців. Як приклад, ОЕСР у доповіді «Погляд на освіту: індикатори ОЕСР 2010» [8] наводить ранжування країн, відповідно до кількості іноземних студентів на основі вищезазначеного критерію (international students). Станом на 2008 рік США, які традиційно вважаються лідером з імпорту студентів з інших країн, пересунулися з першої позиції на одинадцятку. Перші місця у цьому рейтингу за кількістю міжнародних студентів у загальній кількості студентів, які здобувають вищу освіту в країні, посіли Австралія (20 %), Австрія (близько 16 %), Велика Британія (трохи більше 14 %), Швейцарія (14 %) та Нова Зеландія (10 %).

Розуміючи всю складність, можливу необ'єктивність і неадекватність таких підрахунків, експерти ОЕСР підкреслюють, що «міжнародним студентом» (international student) може бути і студент нерезидент країни, де він здобуває освіту, і студент, який здобув попередній освітній рівень в іншій країні (незалежно від його

громадянства), а вибір критерію залежить від внутрішнього контексту кожної країни. Зокрема, у країнах Євросоюзу, визначаючи міжнародного мобільного студента, доцільно враховувати країну його попереднього навчання, для того, щоб під час статистичних підрахунків не «загубити» європейських студентів, які здійснюють академічну мобільність у рамках Євросоюзу. Щодо інших країн, найкращим критерієм буде наявність статусу резидента.

Залежно від спрямованості міжнародної академічної мобільності, виокремлюють вхідну (incoming) та вихідну (outcoming) академічні мобільності. Академічну мобільність кожної країни можна розглядати з цих позицій, відповідно до того, чи є країна імпортером студентів чи постачальником їх для інших країн.

Загалом, міжнародна академічна мобільність відбиває глобальний «південно-північний феномен» [10], який складається з двох потоків. До першого належать студенти з Азії, які їдуть навчатися до університетів Північної Америки, Західної Європи та Австралії, орієнтованих на імпорт студентів з інших країн. За даними ОЕСР та Інституту статистики ЮНЕСКО, кількість їх сягає майже половини усього контингенту іноземних студентів у країнах ОЕСР (49,9 %). Найбільша кількість азіатських студентів навчається в Австралії, Японії та

Кореї, де понад 75 % міжнародних або іноземних студентів – вихідці з країн Азії.

Серед азіатських студентів до найбільшої групи належать вихідці з Китаю – 17 % усіх іноземних студентів, які навчаються переважно в Австралії, Канаді, Франції, Німеччині, Японії, Кореї, Новій Зеландії, Великій Британії та США. Наступну за розміром групу складають студенти з Індії – 6 %. З різних причин, зокрема через знання англійської мови та геополітичні чинники, вони обирають Австралію, Велику Британію та США.

До другого потоку належать європейські студенти. Частка їх у загальній кількості іноземних студентів становить 24,5 %. Початком формування «європейського потоку» можна вважати 60-і роки минулого століття, коли стрімко зросло охоплення населення багатьох європейських країн вищою освітою.

Також можна виокремити іноземних студентів з африканського континенту (понад 10 %). Неохоче їдуть навчатися до інших країн студенти Північної Америки (3,7 %).

Більшість студентів їде навчатися до країн ОЕСР. У 2009 році кількість їх становила 2,8 млн осіб, що складає 77,2 % від загальної кількості іноземних студентів. Водночас, від 2005 року, зростання кількості іноземних студентів в країнах – не членах ОЕСР перевищувало приріст їх у країнах

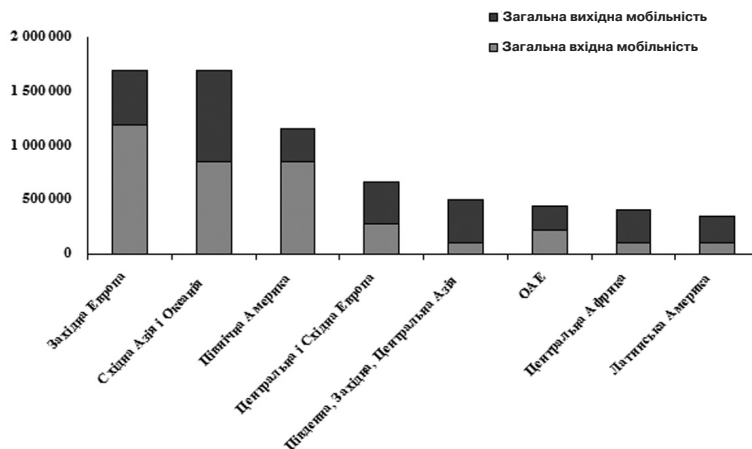

Рис. 2. Міжнародний освітній обмін, 2009 [1]

ОЕСР, що відбиває нову тенденцію вибору країни навчання за критерієм найближчого територіального розташування.

Попри незначне скорочення на 2 % кількості іноземних студентів протягом останніх п'яти років, європейські країни та Північна Америка залишаються регіонами-лідерами. Їхні частки в загальному розподілі студентів-іноземців складають 38 % та 23 % відповідно.

Потік іноземних студентів по-різному розподіляється серед країн ОЕСР. У 2009 році рівень академічної мобільності в них коливався від 1 % до 20 %, причому один із двох іноземних студентів поїхав навчатися до однієї з п'яти країн (США, Великої Британії, Австралії, Німеччини, Франції), які, загалом, прийняли 50 % від усієї кількості іноземних студентів.

Традиційно вважається, що найбільший контингент іноземних студентів приймає вища школа США. За статистичними даними ОЕСР [7], у 2000 році у США було сконцентровано понад 25 % загальної кількості студентів-іноземців у світі. Натомість, упродовж наступних років домінувала загальносвітова тенденція до зменшення їхньої кількості. У 2009 році частка США як імпортера іноземних студентів скоротилася до 18 %. Переломним став наступний рік. Згідно з даними «Open Doors report» [1], у 2010/11 навчальному році кількість міжнародних студентів у коледжах та університетах зросла на 5 % (до 723,277 осіб), передусім за рахунок збільшення на 23 % кількості китайських студентів. Загалом, у США майже половину (46 %) загальної кількості студентів, які приїхали з інших країн, складають вихідці з Азії (Китаю, Індії та Південної Кореї).

Друге місце серед розвинених країн ОЕСР посідає Велика Британія – у 2009 році їй належало приблизно 10 % кількості іноземних студентів. До групи країн-лідерів також належать Німеччина, Франція, Австралія, де у 2005 році співвідношення іноземних студентів та загальної кількості студентів у ВНЗ складало 1:10. За статистичними даними аме-

риканського Національного фонду науки [6], у 2010 році ці країни також зберегли перші сходинки в рейтингу країн за кількістю студентів-іноземців після США – Велика Британія (11 %), Німеччина (9 %) та Франція (8 %).

Після першої п'ятірки країн-лідерів у 2009 році значну кількість іноземних студентів приймали Канада (5 %), Іспанія (2 %), Японія (4 %) та країна-партнер Російська Федерація (4 %).

Найменші показники вхідної міжнародної академічної мобільності – до 2 % – демонструють такі країни, як Швеція, Корея, Нідерланди, Бельгія, Швейцарія, Китай, Австрія, Нова Зеландія, Італія.

Аналіз сучасної ситуації дає змогу спрогнозувати зростання масштабів студентської мобільності до Китаю, який, маючи 7 % світового ринку студентів у 2010 р., може стати в майбутньому серйозним суперником США та Великої Британії. Про це свідчить те, що у 1997 році в Китаї було лише 39 тисяч студентів-іноземців, а за 10 років їх стало у 5 разів більше – 195 тисяч. Така позитивна динаміка пояснюється цілеспрямованою політикою китайського уряду, який пропонує привабливі умови для закордонних студентів – стипендії, страхування здоров'я та, іноді, покриття витрат на дорогу. Окрім того, у 2007 році Китайська стипендіальна рада присудила 10 тисяч повних стипендій міжнародним студентам на суму 360 млн юанів (52 млн доларів).

На тлі загальної тенденції збільшення вхідної академічної мобільності до розвинутих країн в деяких країнах спостерігався зворотній процес зменшення кількості іноземних студентів. Наприклад, кількість студентів-іноземців у Бельгії та Туреччині з 2000 по 2009 роки зменшилася на 25 %.

Ця тенденція стала характерною рисою для окремих країн ОЕСР, які традиційно посідали перші сходинки в рейтингу країн – експортерів освітніх послуг. П. Сейкларіс та А. Спілімберго, досліджуючи залежність економічного ефекту від інвестицій у людський капітал [12], стверджували, що частка студентів-іноземців у США

Загальна кількість студентів у світі: 2 млн.

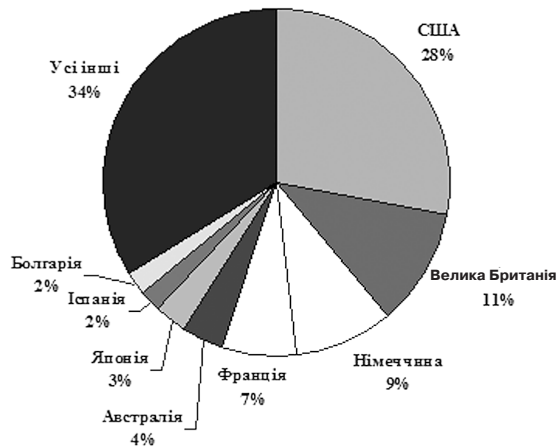

Рис. 3. Розподіл кількості іноземних студентів за країнами навчання (2001 рік) [1]

Загальна кількість студентів у світі: 3,7 млн.

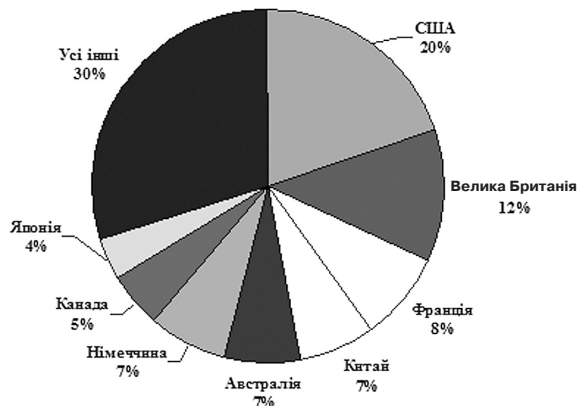

Рис. 4. Розподіл кількості іноземних студентів за країнами навчання (2010 рік) [1]

в загальній кількості охочих здобути освіту за кордоном упродовж тридцятилітнього періоду від 60-х років минулого століття залишається майже незмінною і складає приблизно 33 %.

США, незважаючи на зменшення кількості іноземних студентів за останні 20 років, не втратили своїх передових позицій та досі залишаються найбільшою у світі країною-реципієнтом. За даними амери-

канського Національного фонду науки [6], частка США у загальній кількості іноземних студентів у світі зменшилася з 25 % у 2000 році до 20 % у 2006 році. У наступні два роки ця тенденція зберігалася не тільки для США, а й стала характерною для Німеччини (зменшення частки на 2 %), Великої Британії, Бельгії, Південно-Африканської Республіки, Швеції (зменшення частки в цих країнах – на 1 %).

Натомість інші країни – Франція, Австралія, Канада, Японія, Італія, Іспанія, Нова Зеландія, Нідерланди, Корея, Росія – активізувались на ринку освітніх послуг і за 9 років досягли результатів у вигляді збільшення кількості студентів-іноземців від 1 % до 3 % у 2009 році. Зміна ситуації пояснюється активною державною політикою окремих країн, спрямованою на залучення студентів-іноземців до навчання. Отже, розвиток ринкових сил та конкуренції на світовому освітньому ринку стимулював появу нових «гравців» – країн, які стали провайдером послуг третинної освіти.

Попри постійне зростання потоку студентів із країн Азії та Африки до Європи і США, масштаби вихідної академічної мобільності самих американців та європейців залишаються порівняно скромними. Так, у 2003 році серед європейських країн найбільшими постачальниками студентів за кордон стали Греція, Ірландія та Норвегія. Обсяги академічної мобільності цих країн, орієнтованої на експорт, склали 7 % від загальної кількості студентів. Бельгія, Фінляндія, Нова Зеландія, Португалія, Швеція та Швейцарія спрямували навчатися за кордон трохи більше 3 % усіх студентів.

Академічна мобільність у рамках Європейського Союзу є відзеркаленням загальних тенденцій європейської географічної мобільності, яка демонструє досить низький рівень. Лише 18 % європейців мігрують у межах країни; 4 % вирушають до інших європейських країн – членів Євросоюзу і лише 3 % їдуть із Європейського регіону. 70 % громадян Європейського Союзу взагалі не мають намірів пересуватися у майбутньому. Натомість, для порівняння, у США третина (32 %) громадян живе не в штаті свого народження. Рівень мобільності громадян країн, які нещодавно стали членами Європейського Союзу, значно вищий, аніж у жителів «Старої Європи». Він зумовлений, передусім, економічними чинниками: молодь, висококваліфіковані фахівці їдуть до більш розвинених країн із метою отримати високооплачувану роботу, соціальну захищеність [11].

Попри невеликі обсяги вихідної академічної мобільності американців, останнім часом виникла тенденція до її поступового зростання. За останні два десятиліття кількість американців, які поїхали на навчання до інших країн, збільшилася втричі. У 2009/10 навчальному році ця цифра становила 270,604 осіб, що на 10 тис. більше за попередній навчальний рік.

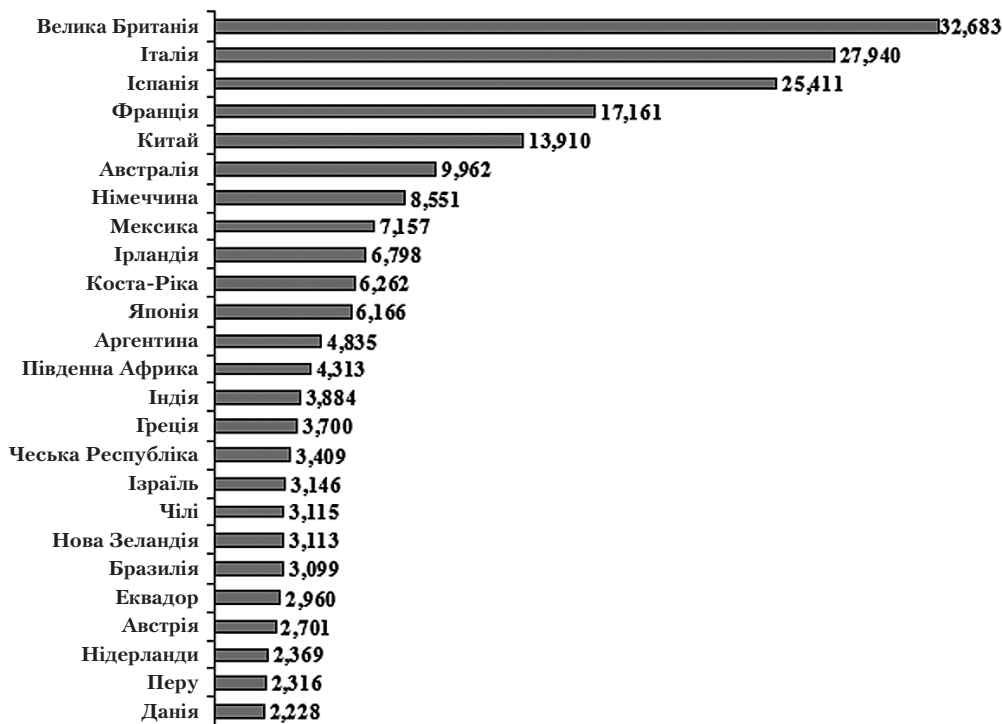
Переважно американці їдуть навчатися до університетів Західної Європи. Американські вчені Л. Борганс та Ф. Кьорверс [5], аналізуючи співвідношення між кількістю американських студентів і кількістю студентів, які навчаються в тих країнах, куди їдуть американці, зробили висновок, що кількість західноєвропейських студентів у США почала зростати з 1975 року, натомість європейські університети стали відкритими для американців лише після 1992 року.

Найбільшу кількість американців приймають Велика Британія, Італія, Іспанія, Франція. Очевидно, що через успішні освітні реформи, відповідно до Болонського процесу, ці країни стали привабливими для американських студентів. Ще одним чинником є численні товариства американців з іспанським та італійським корінням, які спонукають молодь здобувати освіту в країні своїх пращурів.

Протягом останніх десяти років географія країн, які приймають американців до своїх університетів, суттєво розширилася. Це пояснюється зростанням популярності університетів країн Азії. Дедалі більша кількість американців готова навчатися у неангломовних країнах: Єгипті, Ізраїлі, Бразилії, Китаї. Порівняно з 1999/00 роком, кількість американців, які здобули вищу освіту в Китаї, у 2009/10 навчальному році збільшилася майже в'ятеро і склала 14 тис. осіб.

Потік мобільних європейських студентів до європейських країн і за межі Європейського Союзу розподіляється по-різному. Європейські студенти віддають перевагу навчанню саме в європейських університетах. Згідно з дослідженнями програми

Рис. 5. Розподіл студентів-американців за регіонами навчання (2009/10 навчальний рік) [1]

Темпус, у 2006/07 навчальному році 85,5 % загальної кількості мобільних студентів з Європи навчалися в іншій європейській країні, і лише 14,5 % наважилися виїхати за межі Європейського Союзу. У 2010 році 21 європейська країна – член ОЕСР приймала 98 % іноземних студентів з Європейського Союзу. Між цими країнами відбувається активний взаємообмін студентами: у двадцять європейських країн – членів ОЕСР за різними програмами академічних обмінів у рамках Європейського Союзу навчається 72 % студентів з інших країн, що свідчить про високий рівень регіоналізації академічної мобільності у Європі.

Натомість потік студентів до Північної Америки більш диверсифікований: у США навчається лише 4,4 % громадян Канади, а в Канаді – лише 9,1 % студентів із США.

Центральна Європа залишається одним із найбільших регіонів – імпортерів студентів зі східних країн близького зарубіжжя.

Україна є активною учасницею міжнародної академічної мобільності. Попри позитивну динаміку контингенту іноземних студентів в Україні з початку 2000-х років (за 10 років кількість студентів-іноземців зросла у 2,5 рази), академічна мобільність має асиметричний характер: за кількісними показниками потік української мобільної молоді за кордон перевищує вхідний потік.

За даними Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, у 2010 році в Україні навчалось понад 48 тис. студентів зі 134 країн світу. Найбільшу групу склали громадяни Китаю – 6 тис., Туркменістану – 5 тис., Росії – 3 тис. та Індії – 3 тис.

Наразі відсутні статистичні дані офіційних українських джерел щодо кіль-

кості українців, які виїхали за кордон для отримання диплому, та місць навчання. Ця статистика міститься у зарубіжних інтернет-виданнях. Аналіз таких статистичних даних свідчить про тенденцію зростання кількості охочих здобути освіту за кордоном, яка, насправді, є позитивною. Проте зростає також і кількість охочих залишитися за кордоном після навчання. Україна, через політичну та соціальну нестабільність, є однією із країн – експортерів студентів переважно до своїх західних сусідів. Українські студенти є найчисленнішою групою у країнах Західноєвропейського регіону. Водночас, на державному рівні не вживається заходів для зменшення асиметрії академічної мобільності. Відтік людського капіталу в умовах гострої економічної боротьби неодмінно позначиться на безпеці країни. **Отже**, у цьому контексті важливо виробити стратегію відновлення балансу у сфері міграційних і освітніх процесів.

Таблиця [2]

Країни	2006/07		
	Загальна кількість студентів, які навчалися за кордоном	Кількість студентів, які навчалися в країнах Євросоюзу	Три найбільші європейські країни-імпортери
Вірменія	3907	1175	Німеччина, Франція, Греція
Азербайджан	4731	806	Німеччина, Франція, Велика Британія
Білорусь	14809	3505	Німеччина, Польща, Франція
Грузія	8225	3972	Німеччина, Франція, Греція
Молдова	10034	6786	Румунія, Франція, Німеччина
Україна	26696	16190	Німеччина, Польща, Угорщина
Усього	68402	32434	

Література

- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iie.org/en/Who-We-Are/News-and-Events/Press-Center/Press-Releases/2011/2011-11-14-Open-Doors-International-Students>
- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.undp.org.ua/files/ua_60467Demography_Pension_UKR.pdf
- Altbach, P.** The Brain Trade / P. Altbach, R. Bassett. – Foreign Policy, 2004. – September – October. – p. 30–31.
- Böhm, A.**, Forecasting International Student Mobility – a UK Perspective / A. Böhm, M. Follari, A. Hewett, S. Jones, N. Kemp, D. Meares // British Council, Universities UK and IDP Education Australia. – London, 2004.
- Borghans L.** The americanization of European higher education and research / L. Borghans, F. Cörvers // NBER Working Paper 15217. – Режим доступу: <http://www.nber.org/papers/w15217>
- National Scientific Foundation. Higher Education in Science and Engineering. – Режим доступу: www.nsf.gov/statistics/seind10/pdf/c02.pdf
- OECD. Education at a Glance: OECD Indicators 2007. – OECD : Paris, 2007.
- OECD. Education at a Glance: OECD Indicators 2010. – OECD : Paris, 2010.
- OECD. Education at a Glance: OECD Indicators 2011. – OECD : Paris, 2011.
- Philip G. Altbach.** Trends in Global Higher Education: Tracking an Academic Revolution Executive Summary / G. Philip Altbach, Liz Reisberg, Laura E. Rumbley. – A Report Prepared for the UNESCO 2009 World Conference on Higher Education.
- Report of the High Level expert forum on mobility «Making learning mobility an opportunity for all». – Режим доступу: http://ec.europa.eu/education/doc/2008/mobilityreport_en.pdf
- Sakellaris, P.** Business Cycles and Investment in Human Capital: International Evidence on Higher Education / P. Sakellaris, A. Splimbergo // Carnegie-Rochester Conference Series on Public Policy. – 2000. – Vol. 52. – No. 1. – p. 221–256.
- UNESCO Institute for Statistics. Education Database. – 2011. – Режим доступу: <http://www.uis.unesco.org>